

Spolufinancováno
Evropskou unií

Od společenského ghetta k emancipaci: jak romské komunity mění svou budoucnost

Michal Kandler

Květen 2025

Spolufinancováno
Evropskou unií

© Nadace Via

Úvod: Komunitní projekty jako nástroj posílení romských komunit

Program [Na startovní čáře](#) Nadace Via vznikl jako odpověď na potřebu zapojit obyvatele socio-prostorově vyloučených komunit do zlepšování podmínek v místech, kde žijí. Od svého pilotního spuštění v roce 2021 se program zaměřuje na podporu drobných komunitních projektů vedených samotnými obyvateli – často ve spolupráci s komunitními pracovníky a neziskovými organizacemi působícími v terénu.

Cílem programu je posílit kompetence a sebevědomí romských komunitních lídrů a lídryň, umožnit jim samostatně organizovat aktivity a podílet se na rozhodování o dění v lokalitě. Mikrogranty do 20 000 Kč pomáhají rozvíjet první sousedská setkání, zvelebovací práce nebo komunitní slavnosti a slouží jako nízkoprahový nástroj participace „odspodu“.

Podpora Nadace Via ale nekončí u financí. Důležitou součástí programu je také metodické vedení, sdílení zkušeností a možnost průběžného vyhodnocování dopadů. Do programu je od začátku zapojená **Agentura pro sociální začleňování**, která přispívá jak výběrem vhodných lokalit a organizací, tak odbornou reflexí a evaluací. Všechny projekty od roku 2021 tak navazují nebo vhodně doplňují komunitní práci již realizovanou v daném území – ať už v Trinci, Budišově, Litvínově, Přerově, Opavě či Jindřichovicích pod Smrkem (viz [Podpora romských lídrů v sociálně vyloučených lokalitách – Sociální práce](#)).

Zkušenosti z let 2022–2024 ukazují, že i relativně malé formy podpory mohou mít zásadní dopad na aktivizaci a emancipaci romských komunit, pokud jsou realizovány s respektem, důvěrou a podporou komunity samotné. Přitom právě komunitní práce – jak připomínají Stanková a Bindášová (2021) – směřuje k tomu, aby komunita postupně přebírala

odpovědnost za svůj rozvoj a stala se samostatným aktérem ve vztahu ke svému okolí i institucím. Role komunitních pracovníků se v tomto procesu postupně s posilováním kompetencí místních lídryň a lídrů mění z aktivních průvodců a facilitátorů procesu na podporovatele v pozadí.

Tento článek nabízí pohled na vybrané příklady dobré praxe a poučení, která z programu vzešla. V kontextu komunitní práce zkušenosti z uvedených komunitních projektů prokázaly, že by komunitní mikrogranty měly být **standardní součástí veřejných výzev** zaměřených na rozvoj socio-prostorově vyloučených komunit (pokud možno v kombinaci s komunitní prací) – nejen jako nástroj financování, ale jako **strategický prostředek k posílení občanské angažovanosti, partnerské spolupráce a budování kompetencí aktivních obyvatel**. Jejich propojení s participativním rozpočtováním nebo komunitním plánováním samospráv by mohlo významně posílit dopad veřejných politik v oblasti sociálního začleňování a regionálního rozvoje.

Zapojování do svépomocných sousedských aktivit v roce 2022 jako odrazový můstek pro komunitní rozvoj

V roce 2022 podpořila Nadace Via v rámci programu „Na startovní čáře“ deset projektů. Tyto projekty prokázaly, že navzdory počáteční nedůvěře lze prostřednictvím participativních metod dosáhnout nejen zapojení jednotlivců, ale i zlepšení soudržnosti celé komunity a nastartování komunitního rozvoje. V průběhu této pomyslné úvodní fáze komunitního rozvoje hrálo klíčovou roli zaměření na viditelné a hmatatelné výsledky, jako byly sousedské slavnosti, zřizování komunitních prostor nebo drobné zvelebovací práce. Tato kapitola se zamýšlí nad úspěchy projektů, výzvami a získanými zkušenostmi v kontextu posilování sociálně vyloučených komunit a jejich významem pro komunitní práci.

© Nadace Via

Dle Kandlera (2021a) se participace v komunitně vedených iniciativách v první fázi rozvoje často opírá o setkávání lidí se sdílenou životní zkušeností a podobnými výzvami. Jak uvádí Černá (2017), klíčovým prvkem je vytváření bezpečného prostoru, kde se členové komunit mohou sdružovat, sdílet své názory a hledat společná řešení. V počáteční fázi komunitního rozvoje je důležité budovat důvěru mezi účastníky a postupně přecházet od pasivního postoje „počkáme a uvidíme“ k aktivnímu zapojení. Právě prostřednictvím těchto opakovaných setkání a prvních společně realizovaných akcí si lidé osvojují základní dovednosti organizace, posilují sounáležitost k místu a získávají zkušenost, že změna je možná.

Rok 2022 přinesla Nadace Via první veřejnou výzvu programu Na startovní čáře, v níž bylo podpořeno deset komunitních mikroprojektů iniciovaných samotnými obyvateli socio-prostorově vyloučených komunit. Ukázalo se, že i drobné sousedské aktivity – jako zvelebování okolí, komunitní slavnosti nebo zřízení kluboven – mohou mít zásadní dopad na

posílení důvěry, rozvoj základních dovedností a ochotu lidí převzít odpovědnost za dění v místě, kde žijí.

První fáze komunitního rozvoje, označovaná jako fáze zapojení se komunity, je klíčová pro budování důvěry. Lidé často vstupují do tohoto procesu s pochybnostmi, obavami a malou vírou v možnost změny. Jak uvádí Schuringa (2007), právě dosažení viditelných a konkrétních výsledků je podmínkou pro přeměnu pasivního postoje ve víru, že změna je možná – a že na ní mohou mít svůj podíl. Komunitní mikrogranty Nadace Via poskytly prostor pro první úspěch, aktivizaci a vznik neformálních lídrovských struktur, které jsou základem dalšího rozvoje.

Komunitní projekty jako Plánkovička v Ostravě, Jsme bROMov! v Broumově, Tělocvična na hřišti v Ústí nad Labem nebo Borek pokračuje! v Třinci dokládají, že jednoduché, svépomocné aktivity zaměřené na zlepšení prostředí jsou efektivním nástrojem komunitní práce podle přístupu ABCD (Asset-Based Community Development). Aktivní zapojení komunitních lídrů a lídrů vedlo nejen ke zlepšení prostředí, ale i ke sdílení odpovědnosti, spolupráci s institucemi a inspiraci pro další projekty. Klíčovým faktorem úspěchu bylo také partnerské vedení projektů a rozdělení úkolů mezi organizátory.

Výsledky komunitních projektů z roku 2022 potvrzují, že i malá a jednoduše realizovatelná sousedská aktivita – od slavnosti, přes dětský den až po zvelebení prostoru – může být silným impulzem pro zapojení komunity a nastartování hlubšího komunitního rozvoje. Do organizace aktivit se v rámci všech deseti komunitních projektů realizovaných v roce 2022 zapojilo 75 místních obyvatel a dalších více než 500 osob se jich zúčastnilo pasivně jako návštěvníci. Na svépomocných úpravách a zvelebování prostor spolupracovalo 45 lidí napříč různými místními komunitami, což ukazuje na potenciál těchto projektů jako praktického nástroje pro první fázi komunitní práce zaměřené na budování důvěry a sounáležitosti. Zároveň 65 aktivních členů komunit rozvíjelo své organizační, komunikační a plánovací kompetence, a 15 komunitních lídrů využilo vzdělávací podporu a začalo se zapojovat do širších platform. Tato čísla potvrzují, že mikrogranty nejen podporují vznik sousedských iniciativ, ale také vytvářejí základy pro dlouhodobější růst komunitních kapacit a vedení „odspodu“.

Důležitým zjištěním byla schopnost projektů oslovit širší komunitu – včetně rodin, mládeže a dětí – a podporovat spolupráci napříč generacemi. Zvláště inspirativní byl projekt „Den otců a Romane Kucharkí“ v Brně, který propojil komunitu skrze společné aktivity a zároveň vytvořil prostor pro konstruktivní spolupráci mezi muži a ženami, aniž by reprodukoval stereotypní genderové role. Podpora širší rodiny a respektující přístup k rozmanitým rolím ve společnosti posilovaly inkluzi a rovné příležitosti v rámci komunitní práce.

Mikrogranty se tak ukázaly nejen jako vhodný nástroj pro komunitní aktivizaci, ale i jako efektivní doplněk komunitní práce v terénu. Poskytují možnost vyzkoušet nové formy participace a přirozeně navazují na práci komunitních pracovníků, kteří jsou v této fázi důležitými spojkami mezi komunitou a institucemi. Úspěšné projekty přispěly ke vzniku místních týmů, rozvoji základních organizačních dovedností a posílení důvěry obyvatel ve vlastní schopnosti i ve vzájemnou spolupráci.

Vedle úspěchů se ale projekty nevyhnuly ani výzvám – omezené kapacity realizačních týmů, logistické komplikace či obtížná komunikace směrem k většinové společnosti ukázaly na potřebu stabilnějšího zázemí a podpory. Ukázalo se také, že zapojení širší veřejnosti je náročné a vyžaduje dlouhodobé budování vztahů.

Projekty z roku 2022 ukázaly, že klíčovým faktorem rozvoje občanské angažovanosti v socio-prostorově vyloučených komunitách je nejen dosažení rychlých a viditelných výsledků, ale i dlouhodobé a systematické zapojování komunit do plánování a realizace aktivit. Vedle již zmiňovaných výzev je na místě formulovat pro příští projekty několik dalších doporučení:

- Je třeba klást větší důraz na přímé zapojení sociálně vyloučených osob (zejm. Romů) do všech fází projektu.

- Realizační týmy by měly ve spolupráci s komunitními pracovníky vyvinout robustnější mechanismy pro evaluaci a dokumentaci svých dopadů na posílení postavení a sociální začlenění.
- Je třeba posílit spolupráci s širšími segmenty komunity a místními institucemi, aby byla zajištěna udržitelnost a dopad nastartovaných komunitních aktivit.

TIPY PRO IMPLEMENTACI V KOMUNITNÍ PRÁCI

První fáze komunitního rozvoje je klíčová pro vybudování důvěry a položení základů budoucích komunitních aktivit. Komunitní pracovníci mohou v této fázi aktivně pomáhat členům komunity připravovat a organizovat první veřejná setkání, během nichž mapují potřeby obyvatel a jejich potenciál pro spolupráci. Tento proces je nezbytný pro překonání skepse a nedostatku víry ve vlastní schopnost pozitivně ovlivnit změny ve svém okolí, které často provázejí obyvatele socio-prostorově vyloučených komunit z důvodu předchozích negativních zkušeností. Malé, rychle dosažené výsledky jako renovace hřiště nebo úprava společných prostor mohou být zásadní pro přeměnu pasivního přístupu „počkáme a uvidíme“ na aktivní účast a zkušenost, že „změna je možná“. K tomu je však potřeba, aby byli členové komunity od začátku aktivně zapojeni do výběru tématu, plánování a realizace.

Rozrůstání organizačních kapacit komunit v roce 2023: Od prvních aktivit k budování struktur a odpovědnosti

Program „Na startovní čáře“ Nadace Via se v roce 2023 zaměřil na podporu iniciativ organizovaných zdola, které posilují participaci obyvatel socio-prostorově vyloučených komunit a zlepšují vztahy mezi majoritou a místními Romy. Tato kapitola vychází z hodnocení deseti podpořených projektů a zohledňuje jejich přínos. Viditelný posun směrem k samoorganizaci a rozšíření aktivit dokazuje, že romské komunity nejen že aktivně vstoupily do veřejného prostoru, ale začaly se v něm etablovat jako aktéři občanské společnosti.

Rok 2023 znamenal pro některé komunitní iniciativy podporované Nadací Via zásadní posun do pomyslné druhé fáze komunitního rozvoje – rozrůstání organizace. Tato fáze přichází v momentu, kdy si komunita díky předchozím úspěchům vybuduje důvěru, stabilizuje základní tým a začne přebírat větší odpovědnost za plánování a realizaci vlastních aktivit. Lokální skupiny se začínají rozšiřovat, oslovují nové členy, vznikají pracovní skupiny zaměřené na konkrétní cílové skupiny – děti, ženy, seniory – a zintenzivňuje se kontakt s místními institucemi. Komunitní lídři se učí nejen koordinovat činnosti, ale také motivovat další členy k převzetí iniciativy a plánovat složitější aktivity. Zásadní roli v tomto procesu sehrává podpora komunitních pracovníků, kteří skupiny metodicky provázejí a pomáhají jim růst.

Deset podpořených projektů roku 2023 ukázalo, jak komunitní mikrogranty postavené na principech ABCD (Asset-Based Community Development) mohou účinně podporovat přechod od svépomocných aktivit k rozvoji stabilnějších struktur a funkčních týmů. Projekty jako „Festival Amaro džives“ ve Frýdlantu, „Den Romů“ ve Volarech nebo příměstské tábory organizované v Brně, Třinci a Táboře propojily různé generace a etnické skupiny skrze sousedská setkání, hudbu, tanec, sport i společné vaření. Právě tyto aktivity posilovaly vztahy uvnitř komunit a vytvářely bezpečný prostor pro zapojení dalších obyvatel. Komunitní centra, aktivity pro seniory v Broumově či sportovní turnaje v Lounech navíc ukázaly, že při systematické práci je možné oslovit nové cílové skupiny a začlenit je do širších komunitních struktur.

© Akademie romského talentu

Vedle úspěchů se však objevily i výzvy typické pro tuto vývojovou fázi: potřeba stabilního zázemí, nedostatky v komunikaci s veřejností, napjaté situace během akcí nebo nedostatečné kapacity při organizaci. Projekty, které nezískaly potřebnou podporu od místních samospráv,

měly obtíže s propagací a udržením kontinuity. Přesto však platí, že i v těchto podmínkách dokázaly iniciativy přinést viditelné změny – a především ukázaly, že romské lídryně a lídři mají potenciál nejen zorganizovat akci, ale vytvořit si vlastní platformu pro dlouhodobý rozvoj místní komunity.

Pro komunitní pracovníky, zástupce neziskových organizací i veřejné správy je zde důležité poučení: pokud mají mít komunitní aktivity dlouhodobý dopad, je třeba vytvářet podmínky pro růst organizačních kapacit – od finanční podpory, přes prostorové zázemí až po zapojení komunit do rozhodování. Právě komunitní mikrogranty, participativní rozpočty či flexibilní výzvy zaměřené na rozvoj socio-prostorově vyloučených komunit mohou být cestou, jak umožnit jejich členům stát se partnery v rozhodování a tvůrci pozitivní změny.

Inspirativní příklady ukazují, že tam, kde se podařilo vytvořit stabilní lokální skupiny a zapojit širší veřejnost, dochází nejen ke zlepšení sousedských vztahů, ale i ke změně vnímání romských komunit ze strany majority. Jak shrnul jeden z realizátorů, Jaroslav Sivák z Jablonce: „Když vidím, jak se díky naší práci děti mění a začínají se na svět dívat jinýma očima, vím, že to má smysl. Naším cílem není jen rozvíjet jejich talenty, ale také vytvářet prostředí, kde se lidé cítí bezpečně a kde mají šanci růst – bez ohledu na to, odkud pocházejí.“

Tento posun směrem k vlastnímu vedení komunitních aktivit odspodu potvrzuje, že podpora rozrůstání komunitní organizace je nejen možná, ale také žádoucí. Komunitní mikrogranty by proto měly být součástí běžné praxe veřejné správy, jako nástroj k podpoře inkluzivního plánování, růstu kompetencí a dlouhodobé udržitelnosti komunitních iniciativ v územích se zvýšenou koncentrací obyvatel žijících v sociálním vyloučení.

TIPY PRO IMPLEMENTACI V KOMUNITNÍ PRÁCI

Komunitní mikrogranty a jiné formy nízkoprahové finanční podpory pro komunitní rozvoj odspodu představují klíčový nástroj pro podporu rozrůstající se organizační struktury komunity. Dle Stankové (2021) se v této fázi rozvoje komunit jejich potřeby posouvají od základních infrastrukturních úprav k širším iniciativám, jako jsou vzdělávací programy, volnočasové aktivity nebo ekonomicky udržitelné projekty. Komunitní pracovníci mohou využívat mikrogranty k podpoře menších projektů iniciovaných samotnými obyvateli, čímž posilují jejich odpovědnost a kompetence v oblasti organizace a řízení aktivit. Tento přístup nejenže podporuje přímé zapojení komunity, ale zároveň umožňuje testování nových strategií a metod práce, které mohou být následně rozšířeny na širší skupiny obyvatel. Úspěšné využití komunitních mikrograntů přispívá k dlouhodobé stabilizaci komunitních iniciativ a jejich propojení s místními institucemi, čímž se posiluje jejich legitimita a vyjednávací pozice.

Směřování k nezávislosti: Komunitní lídři jako nositelé společenské změny v roce 2024

V roce 2024 se podpora projektů v socio-prostorově vyloučených komunitách stala integrální součástí programu Nadace Via „Místo, kde žijeme“ a nadále pokračovala ve stejném duchu, i když již nebyla prezentována samostatně pod značkou „Na startovní čáře“. Klíčové aktivity zahrnovaly podporu místních iniciativ, zlepšování vztahů mezi romskou a majoritní částí veřejnosti, odbourávání stereotypů a rozvoj lokálních talentů. Tato kapitola shrnuje úspěchy, výzvy a dopady deseti podpořených projektů, přičemž se zaměřuje na jejich společenský přínos v kontextu aktivizace a zplnomocňování obyvatel a kontextu zapojování do spolupráce s majoritou.

Rok 2024 představoval pro řadu komunit zapojených do programu klíčový milník. Podpořené iniciativy se posunuly do pomyslné třetí fáze komunitního rozvoje – fáze směřující k nezávislosti. Tato fáze přichází v okamžiku, kdy je organizační struktura komunity již stabilizovaná, rozhodování se otevírá širšímu okruhu lidí a místní lídři dokážou samostatně plánovat, řídit a hodnotit složitější projekty. Spolupráce s místními institucemi se prohlubuje, komunita se postupně stává jejich důvěryhodným partnerem a začíná aktivně vyjednávat o podmínkách své budoucnosti. Právě zde se ukazuje plný potenciál komunitních mikrograntů – nejen jako finančního nástroje, ale především jako mechanismu, který podporuje vlastní vedení a rozhodování členů komunity o veřejném dění.

V roce 2024 vznikla celá řada iniciativ, které dokládají tento přerod. Projekt *Rosteme do krásy* v Brně propojil environmentální výchovu s péčí o veřejný prostor a vytvářením sousedských vazeb. V Pardubicích projekt *Mít svůj sen* ukázal, že aktivizovaná komunita dokáže nejen organizovat akce, ale vést advokační dialog s městem a školami. Stejně tak projekt *Fotbalový turnaj Mongaguá Louny* spojil sport, mezikulturní dialog a komunitní sounáležitost napříč generacemi i etnickými skupinami.

Tabulka 1: Shrnutí z pracovních skupin realizátorů

Kategorie	Témata	Příklad realizace
Úspěchy	získávání financí, podpora týmové spolupráce, dlouhodobost projektů, podpora talentů	úspěch v organizaci kulturních akcí a zapojení dětí i dospělých (např. taneční soubory, sportovní úspěchy v boxu)
Pozitivní překvapení	zapojení majority, zájem o romský tanec, propojení dětí z různých prostředí	romský tanec přitáhl pozornost učitelek, české děti se zapojily do aktivit
Výzvy	nedostatek financí, nezájem romských rodičů, nepravidelná docházka, udržení motivace	náročné získávání sponzorství, potřeba školení trenérů
Plány do budoucna	zlepšení mezilidských vztahů, větší zapojení komunit, nové spolupráce a rozšíření aktivit	plánované akce jako romský průvod centrem města v Pardubicích, větší propojení souborů
Systémové potřeby	stabilní financování, motivace místních k převzetí odpovědnosti, registrace fotbalových klubů ze SVL do FAČR	potřeba systematických změn pro udržitelnost a dlouhodobé zapojení

Tato fáze – jak ji popisuje Schuringa (2007) – je charakteristická zralostí místní akční skupiny, která již nese odpovědnost za realizaci komplexních aktivit, motivuje další členy, navrhuje nové cíle a aktivně se zapojuje do regionálních sítí. V roce 2024 se také začínají objevovat nové formy sdílení a přenosu know-how – zkušenější týmy podporují začínající realizační skupiny v jiných městech, čímž se utváří horizontální síť komunitních iniciativ s potenciálem širšího dopadu.

Navzdory úspěchům se projekty potýkaly s výzvami typickými pro tuto fázi – především s nedostatkem stabilního financování, logistiky a obtížemi v řízení komplexnějších aktivit. Ukázalo se, že kromě základní podpory je pro dlouhodobou udržitelnost zásadní také posílení projektového myšlení, plánování, vyhodnocování dopadů a zapojování širšího okolí včetně majority. Důležitou roli zde sehrála metodická podpora Nadace Via, která pomohla komunitním lídrům posílit své kompetence v oblasti vedení, facilitace a komunikace.

Třetí fáze komunitního rozvoje potvrzuje, že komunitní mikrogranty podle principů ABCD (Asset-Based Community Development) – tedy rozvoje založeného na vnitřních zdrojích a schopnostech – mohou být nástrojem skutečné proměny „zevnitř ven“. Nejenže zvyšují kompetence lídrů, ale umožňují komunitám samostatně formulovat své cíle, hledat podporu a vytvářet síť vztahů s veřejnými institucemi. Zapojení romských lídrů do rozhodovacích procesů o využití veřejných zdrojů – ať už formou participativních rozpočtů, komunitního plánování nebo grantových výzev – je přirozeným krokem k naplnění strategie rovnosti a participace.

Pro zástupce veřejné správy, neziskového sektoru i komunitní pracovníky je toto poselství jasné: pokud mají mít integrační opatření dlouhodobý dopad, je nezbytné začlenit mikrogranty jako standardní nástroj do systémových výzev a podpor. Umožní to nejen vznik komunitních struktur, ale i přenos odpovědnosti, růst sebevědomí a participaci obyvatel ohrožených sociálním vyloučením v místních rozhodovacích procesech.

Rok 2024 tak přinesl nejen konkrétní výsledky, ale i posun v přemýšlení o roli komunitních projektů: z jednorázových intervencí se stávají katalyzátorem dlouhodobé změny. Komunitní lídryně a lídři, kteří před třemi lety stáli u drobných sousedských aktivit, dnes vedou týmy, jednají s úřady a podílejí se na budování komunitního rozvoje zdola. A právě v tom spočívá jejich největší síla – v odvaze převzít odpovědnost, spojit komunitu a stát se hlasem změny.

TIPY PRO IMPLEMENTACI V KOMUNITNÍ PRÁCI

Ve třetí fázi komunitního rozvoje se stává klíčovou otázkou nejen pokračující aktivizace obyvatel, ale především posilování jejich schopnosti samostatně organizovat, rozhodovat a strategicky plánovat. Komunitní mikrogranty se v této fázi osvědčují jako nástroj umožňující lokálním lídrům testovat nové role, převzít odpovědnost za komunitní procesy a dále rozvíjet klíčové kompetence. Umožňují realizaci složitějších a dlouhodobějších projektů, které se již nevztahují jen na bezprostřední potřeby komunity, ale míří k širším strukturálním změnám – např. v oblasti advokačního působení nebo vytváření lokálních partnerství s veřejnou správou.

Zásadní roli zde hraje schopnost komunitních aktérů vytvářet participativní organizační struktury, motivovat další členy komunity k zapojení, vést rozhodovací procesy a vytvářet dlouhodobé strategie. V tomto kontextu se doporučuje využít mikrogranty nejen na přímou realizaci aktivit, ale cíleně také na *rozvoj kompetencí* lídrů v oblastech, jako jsou vedení týmů, facilitace schůzek, komunikace s institucemi, projektové řízení nebo sestavování komunitních plánů. Podpora komunitních pracovníků by se v této fázi měla zaměřit na provázení iniciativních skupin při vytváření *transparentních struktur*, zapojování dalších

členů komunity a rozvoji schopnosti koordinace a rozhodování, které jsou základem trvale udržitelného rozvoje.

Foto: Petr Lebeda Photography

Závěr: Zhodnocení významu komunitních projektů pro komunitní rozvoj

Na základě článku [Podpora romských lídrů v sociálně vyloučených lokalitách – Sociální práce a soustavy indikátorů v komunitní práci dle Identifikace a analýza faktorů přispívajících k účinnosti a efektivnosti komunitní práce](#) byl vytvořen systém kritérií pro hodnocení posunu občanského zapojení aktivních lidí z romských komunit. Komunitní projekty realizované v letech 2022–2024 měly zásadní vliv na posilování organizační kapacity romských komunit, rozvoj kompetencí místních lídrů a prohlubování spolupráce mezi obyvateli socio-prostorově vyloučených komunit a veřejnými institucemi. Potvrdilo se, že cílená podpora „odspodu“ – formou komunitních mikrograntů – dokáže iniciovat proměnu pasivních skupin v aktivní aktéry komunitního rozvoje a partnerství.

Kritéria pro hodnocení občanského zapojení

1. Organizační kapacita komunity:

- Míra zapojení komunity do plánování a realizace aktivit.
- Počet aktivních členů (např. lídrů, organizátorů) zapojených do projektů.

2. Rozvoj kompetencí členů komunity:

- Kvalita vedení komunitních lídrů (zahrnutí ostatních členů do rozhodování a realizace).
- Schopnost samostatně plánovat a realizovat aktivity.
- Zvyšování sebedůvěry a rozvoj schopností prezentace, komunikace a spolupráce.

3. Sociální síť a spolupráce:

- Schopnost komunity využívat vnější zdroje (materiální, lidské, finanční).
- Spolupráce s externími subjekty (např. úřady, neziskovými organizacemi).

4. Participace na místní úrovni:

- Účast obyvatel na rozhodování o veřejných projektech (např. participativní rozpočty, komunitní plánování).
- Zapojení obyvatel do veřejných aktivit s dopadem na místní komunitu (kulturní, společenské akce).

5. Dlouhodobé výsledky a udržitelnost:

- Stabilita a růst organizační struktury komunity.
- Přenos zkušeností a budování regionálních vazeb.
- Přijetí odpovědnosti za realizaci vlastních aktivit bez podpory komunitních pracovníků.

Vyhodnocení vývoje komunitních projektů (2022–2024)

1. Organizační kapacita:

- V roce 2022 se komunitní projekty soustředily na základní organizační kroky a pilotní aktivity, což vedlo ke zvýšení důvěry komunity ve společně realizované aktivity.
- V roce 2024 byly dlouhodobější projekty s opakovanou podporou schopny samostatně realizovat složitější dlouhodobější akce, jako jsou zahradní slavnosti či školní aktivity.

2. Rozvoj kompetencí:

- Mezi roky 2021–2023 došlo k výraznému posunu v zapojení a kompetencích lídrů, kteří organizovali různé akce a zapojovali nové členy do týmové a organizační spolupráce.
- V roce 2024 se rozšířil okruh zúčastněných o další obyvatele, kteří si osvojili nové dovednosti v plánování a organizaci.

3. Sociální sítě a spolupráce:

- Někteří realizátoři pilotních projektů usilovali s menšími či většími úspěchy o spolupráci s městskými úřady a externími partnery již v r. 2021. Například akce v Přerově zahrnovaly koordinaci s více subjekty.
- V roce 2024 začali realizátoři projektů propojovat svoje komunity s dalšími lokalitami v regionu, což se stalo běžnou součástí projektů.

4. Participace na místní úrovni:

- Od nejnižších forem občanské participace obyvatel v roce 2021 se zapojení obyvatel postupně rozšířilo i v projektech s omezeným dopadem na místní politiku a rozhodování (např. pravidelná aktivní účast rodičů při přípravě a realizace příměstského tábora, zlevněný nájem tělocvičny od města, omezené možnosti propagace).
- Další projekty (zejm. sportovní) si postupně získali důvěru majority (účast dětí z majority na kroužcích vedených Romy, učitelky ze ZŠ navštěvují romské akce), což do budoucna pro místní politické vedení radnice a instituce představuje příležitost ke spolupráci a zapojování lokálních romských lídrů, kteří jsou v každodenním kontaktu se sociálně vyloučenými Romy a jejich dětmi.

5. Dlouhodobé výsledky a udržitelnost:

- Komunity postupně směřují k nezávislosti a mají ambici se do budoucna zapojovat do širších partnerských projektů na úrovni regionů či více komunit/lokalit.
- Udržitelnost projektů je podpořena aktivním sdílením zkušeností a inspirativních vzorů mezi komunitami.

Během tříletého období 2022–2024 zaznamenaly komunitní projekty výrazný posun ve vývoji, který lze ilustrovat na modelových fázích komunitního rozvoje. V roce 2022 vstoupily projekty do pomyslné první fáze zaměřené na „zapojení se“ členů komunity, kdy bylo klíčové budování důvěry uvnitř komunity a dosažení rychlých, viditelných výsledků. Zapojení komunity do přípravy a realizace projektů tak posloužilo jako odrazový můstek pro další komunitní rozvoj. Některé komunity byly již dříve aktivizované prostřednictvím komunitní práce (Např. Třinec –

Borek, Ostrava, Brno). Aktivní zapojení několika obyvatel umožnilo v této fázi překonat počáteční skepsi ostatních obyvatel a vytvořit základ pro dlouhodobější spolupráci. Drobné zvelebovací práce a sousedské akce přinesly rychlé hmatatelné změny a podpořily vznik prvních neformálních skupin místních Romek a Romů, které se staly pilíři dalšího rozvoje.

Rok 2023 přinesl méně zkušeným realizátorům navazujících projektů posun do pomyslné druhé fáze komunitního rozvoje zaměřené na „rozzrůstání organizace“. Některé komunity, které čerpali opakovaně podporu Nadace Via, již dokázaly samostatně plánovat a realizovat aktivity, zapojovat širší cílové skupiny a rozšiřovat svou strukturu. Realizační týmy začaly oslovovat širší veřejnost a získaly větší podporu místních institucí. U navazujících projektů byl patrný posun v přechodu od infrastrukturních projektů k aktivitám zaměřeným na vzdělávání, volnočasové aktivity a prohlubování komunitních vazeb. Překonávání organizačních výzev přispělo u lídrů k získávání zkušeností a růstu jejich kompetencí, což mělo dále vliv na stabilizaci realizačních týmů a zvýšení odpovědnosti za aktivity řízené komunitou.

Rok 2024 znamenal další milník na cestě k samostatnosti. Komunity s navazujícími projekty si v této fázi upevnily své organizační struktury a dokázaly samostatně řídit složitější projekty. Došlo k navázání regionálních spoluprací, sdílení zkušeností a řešení komplexnějších témat, jako je udržitelnost a stabilní financování. Projekty jako „Fotbalový turnaj Mongaguá Louny“ a „Mít svůj sen“ z Pardubic ilustrovaly schopnost komunit nejen zlepšovat vztahy a místní prostředí, ale také rozvíjet nové dovednosti, aktivně vyjednávat u místních institucí a budovat vazby napříč regiony. Pro tuto fázi je klíčové dlouhodobé budování kapacit a autonomního rozvoje komunit. Zkušení realizátoři se síťují a podporují nejen mezi sebou navzájem, avšak aktivně vtahují do hry i ostatní začínající realizační týmy z jiných lokalit a noví realizátoři se mohou učit od nich.

© Nadace Via

Mezi faktory úspěchu zvyšující úspěšnost projektů patřilo zejména rozhodné vedení s jasným záměrem a rozdělováním úkolů v průběhu realizace, účinné zapojení komunity a inkluzivní plánování zahrnující různé segmenty místních komunit, dále transparentní finanční řízení a

aktivizace vnitřních zdrojů komunity. Výzvou bylo a stále je zapojení širší veřejnosti, zejména většinové populace, která se společných aktivit v rámci komunitních projektů i přes veškerou snahu realizačních týmů účastnila pouze minimálně. Dále logistické a organizační problémy, finanční omezení ovlivňující rozsah a realizaci projektu a také zajištění dlouhodobějšího aktivního zapojení většího počtu členů místní romské komunity.

Celkový vývoj komunitních projektů od roku 2022 do roku 2024 ukazuje, jak je při komunitním rozvoji řízeném samotnou komunitou klíčové kromě delegování zodpovědnosti také zaměření na postupný rozvoj dovedností neformálních lídryň a lídrů, budování důvěry a posilování nezávislosti socio-prostorově vyloučených komunit a jejich členů. Tento proces přinesl nejen zlepšení kvality života, ale také dokázal, že místní romské komunity ohrožené sociálním vyloučením jsou schopné stát se stabilními a respektovanými partnery místních institucí.

Použité zdroje

ČERNÁ, Eliška. *Metodická příručka participace obyvatel při řešení problematiky bydlení*. Platforma pro sociální bydlení, 2017. Dostupné z: <https://socialnibydeni.org>

HUMLOVÁ, Vendula; KANDLER, Michal; MASNÍKOVÁ, Helena; STANKOVÁ, Zuzana. *Podpora romských lídryň v sociálně vyloučených lokalitách*. Sociální práce / Sociálna práca [online], 2/2022. Dostupné z: <https://socialniprace.cz/inspirace-pro-praxi/podpora-romskych-lidryn-v-socialne-vyloucenych-lokalitach/>

KANDLER, Michal. *Metodika participace v sociálním začleňování*. Agentura pro sociální začleňování. Agentura pro sociální začleňování (MMR), 2021a. Dostupné z: <https://www.socialni-zaclenovani.cz/dokument/metodika-socialni-participace/>

KANDLER, Michal. *Příručka inspirativních praxí – Komunitní práce v obcích s koncentrací sociálního vyloučení*. Agentura pro sociální začleňování (MMR), 2021b. Dostupné z: <https://www.socialni-ZACLENOVANI.cz/dokument/komunitni-prace/>

SCHURINGA, Leida. *Komunitní práce a inkluze Romů*. Ostrava, 2007.

STANKOVÁ, Zuzana; BINDÁSOVÁ, Juliána. *Metodika komunitní práce v obcích s koncentrací sociálního vyloučení*. Agentura pro sociální začleňování (MMR), 2021. Dostupné z: <https://www.socialni-zaclenovani.cz/dokument/metodika-komunitni-prace/>